

## Σημειώσεις για το 6<sup>ο</sup> μάθημα – 12 Νοεμβρίου 2025

Με την αφορμή το βιβλίο: *Not Even My Name: From a Death March in Turkey to a New Home in America, a Young Girl's True Story of Genocide and Survival* της Thea Halo που δημοσιεύθηκε πρώτα το 2000 αλλά και γρήγορα στα ελληνικά με τον τίτλο *ΟΥΤΕ ΤΟ ΟΝΟΜΑ ΜΟΥ - ΓΕΝΟΚΤΟΝΙΑ ΚΑΙ ΕΠΙΒΙΩΣΗ - ΜΙΑ ΑΛΗΘΙΝΗ ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΟΥ ΠΟΝΤΟΥ* (Αθήνα: Ελληνικές Εκδόσεις, 2001) μιλήσαμε για τον Πόντο και πιο συγκεκριμένα για το δημογραφικό μηχανικό των Νεότουρκων κατά τη λογική του οποίου οι ηγεμόνες της Αυτοκρατορίας προσπάθησαν να ομογενοποιήσουν τον πληθυσμό για να δημιουργήσουν ένα τουρκικό εθνικό κράτος επάνω στην επικράτεια της Αυτοκρατορίας.

Η αφήγηση της Thea Halo μας πήγε από τον Πόντο στο Diyarbakir και από εκεί στον Λίβανο. Από τον Λίβανο η τότε μελλοντική της μητέρα μετανάστευσε στις ΗΠΑ με τον μεγαλύτερο γιο της χριστιανικής οικογένειας που της είχε προσφέρει καταφύγιο. Με τον θάνατο του πατέρα της, η συγγραφέας ενδιαφέρεται ιδιαίτερα για την ιστορία εκτοπισμού και τραυματισμού της μητέρας της. Έχασε η μικρή κοπέλα από τα βουνά του Πόντου ολόκληρο το σόϊ της στον εκτοπισμό της προς την ενδοχώρα της Αυτοκρατορίας. Ο δεσμός με τον τοπικό πολιτισμό (ορθόδοξια, ποντιακή λαλιά, αγροτικός τρόπος ζωής, πυκνές οικογενειακές σχέσεις, κλπ.) χάθηκε. Μετά από διαδικασία οικειοποίησης εκείνου του παρελθόντος, η συγγραφέας μαζί με τη μητέρα αναχωρούν για ένα ταξίδι στην παλαιά χώρα. Μετά από οδύσσεια, φτάνουν στην τοποθεσία όπου δήθεν στεκόταν το παραδεισιακό χωριό των παιδικών χρόνων της μητέρας. Ο τόπος της αφήγησης είναι φιλικός προς τους σημερινούς κατοίκους της χώρας αλλά η τελική διαπίστωση κλείνει οδυνηρά κι οριστικά τη φανταστική αναζήτηση και το ατέλειωτο πένθος.

Η περίπτωση του Πόντου μοιάζει ιδιαίτερα με την εξόντωση των Αρμενίων της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας και μας έφερα στην ερώτηση αν πρόκειται η σφαγή και ο εκτοπισμός των ορθόδοξων του Πόντου για γενοκτονία. Αναρωτηθήκαμε τί είναι μια γενοκτονία αλλά ακόμα πιο συγκεκριμένα πώς σχετίζεται ο όρος που εμφανίστηκε στα αγγλικά στα 1940 με την ιστορική πορεία της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας.

Στο σύστημα e-class, έχετε ένα σχετικό κείμενο: [Γ. 10 Γενοκτονία: γέννηση ενός όρου και πώς σχετίζεται με την Οθωμανική ιστορία της ύστερης περιόδου](#)

Η βιογραφία του δημιουργού του όρου Raphael Lemkin μας έφερε σε χώρο όπου η εξόντωση των Οθωμανών Χριστιανών ήταν ήδη θέμα συζήτησης και ο καινούργιος νομικός, ποινικός όρος δεν εμφανίστηκε στον νου του χωρίς γλωσσική προϊστορία. Εξ άλλου, το ενδιαφέρον μεταξύ των Εβραίων της Κεντρικής και Ανατολικής Ευρώπης για την καταστροφή των εκείνων Χριστιανών ήταν ισχυρό πριν από την επέκταση της γερμανικής τρομοκρατίας και κατοχής. Το μυθιστόρημα του Franz Werfel *Die vierzig Tage des Musa Dagh*<sup>1</sup> ήταν δημοφιλές και μεταφράστηκε γρήγορα σε πολλές γλώσσες,<sup>2</sup> ανάμεσα στις οποίες στα Γίντις.<sup>3</sup> Οι εξοντώσεις στην Οθωμανική αυτοκρατορία θεωρούνταν πρόδρομος της μοίρας των Ευρωπαίων Εβραίων.

Όπως εξήγησα η εμπειρική βάση για την δημιουργία του όρου δεν ήταν αποκλειστική η ιστορική καταστροφή της *Shoah* για την οποία και η φιλοσοφική ουμανιστική σκέψη αλλά και οι ιστοριογραφικές μελέτες είτε άργησαν<sup>4</sup> είτε δεν βρήκαν εύκολα εκδοτικούς οίκους<sup>5</sup> είτε το αναγνωστικό τους κοινό. Οι δικές γνώσεις του Raphael Lemkin όσον αφορά τους Οθωμανούς Χριστιανούς αλλά και τους Χερέρο και Νάμα στη γερμανική αποικία Südwest-Afrika<sup>6</sup> ήταν σημαντικές για τον ορισμό της καινούργιας διεθνούς ποινικής κατηγορίας.

Όσο αφορά την ορολογία, ζήτησα να είστε προσεκτικοί με τον όρο Ολοκαύτωμα που ως Holocaust εμφανίστηκε στις αγγλοσαξονικές χώρες με βαρύ θρησκευτικό φορτίο.<sup>7</sup> Αντίθετα ο όρος Shoah έχει γίνει αποδεκτός και εδώ.<sup>8</sup> Το ντοκιμαντέρ του Claude Lanzmann είναι

---

<sup>1</sup> <https://www.kirche-in-not.de/allgemein/aktuelles/wie-ein-weizenkorn-wuerdigung-von-rudolf-grulich-zum-zehnten-todestag-von-luigi-padovese-copy/>

<sup>2</sup> [https://el.wikipe-dia.org/wiki/%CE%9F%CE%B9\\_%CF%83%CE%B1%CF%81%CE%AC%CE%BD%CF%84%CE%B1\\_%CE%BC%CE%AD%CF%81%CE%B5%CF%82\\_%CF%84%CE%BF%CF%85\\_%CE%9C%CE%BF%CF%85%CE%B6%CE%AC\\_%CE%9D%CF%84%CE%B1%CE%B3%CE%BA](https://el.wikipe-dia.org/wiki/%CE%9F%CE%B9_%CF%83%CE%B1%CF%81%CE%AC%CE%BD%CF%84%CE%B1_%CE%BC%CE%AD%CF%81%CE%B5%CF%82_%CF%84%CE%BF%CF%85_%CE%9C%CE%BF%CF%85%CE%B6%CE%AC_%CE%9D%CF%84%CE%B1%CE%B3%CE%BA)

<sup>3</sup> <https://www.suhrkamp.de/buch/franz-werfel-die-vierzig-tage-des-musa-dagh-t-9783458361275>

<sup>4</sup> [https://en.wikipedia.org/wiki/The\\_Destruction\\_of\\_the\\_European\\_Jews](https://en.wikipedia.org/wiki/The_Destruction_of_the_European_Jews)

<sup>5</sup> [https://it.wikipedia.org/wiki/Se\\_questo\\_%C3%A8\\_un\\_uomo](https://it.wikipedia.org/wiki/Se_questo_%C3%A8_un_uomo)

<sup>6</sup> [https://el.wikipe-dia.org/wiki/%CE%93%CE%B5%CE%BD%CE%BF%CE%BA%CF%84%CE%BF%CE%BD%CE%AF%CE%B1\\_%CF%84%CF%89%CE%BD\\_%CE%A7%CE%B5%CF%81%CE%AD%CF%81%CE%BF\\_%CE%BA%CE%B1%CE%B9\\_%CF%84%CF%89%CE%BD\\_%CE%9D%CE%AC%CE%BC%CE%B1](https://el.wikipe-dia.org/wiki/%CE%93%CE%B5%CE%BD%CE%BF%CE%BA%CF%84%CE%BF%CE%BD%CE%AF%CE%B1_%CF%84%CF%89%CE%BD_%CE%A7%CE%B5%CF%81%CE%AD%CF%81%CE%BF_%CE%BA%CE%B1%CE%B9_%CF%84%CF%89%CE%BD_%CE%9D%CE%AC%CE%BC%CE%B1)  
<https://www.memorialdelashoah.org/archives-et-documentation/genocides-xx-siecle/genocide-herero-nama.html>

<sup>7</sup> <https://www.youtube.com/watch?v=OhB01EUQWMU>

<https://www.bbc.com/news/world-europe-47042244>

<sup>8</sup> <https://www.fondationshoah.org/memoire/shoah-de-claude-lanzmann>

<https://en.wiktionary.org/wiki/Shoah>

<https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/25785648.2021.1994764>

σημαντικό έργο που πρέπει να ξέρει κανείς ενδιαφέρεται για συλλογικές μορφές βίας και για τους τρόπους αναπαράστασης της περασμένης βίας.<sup>9</sup> Το τελευταίο του ντοκιμαντέρ *Ο τελευταίος των Άδικων* είναι μια κόντρα που στοχεύει τη θέση της Hannah Arendt για την *κοινοτοπία του κακού*.<sup>10</sup>

---

<sup>9</sup> [https://www.imdb.com/Claude\\_Lanzmannfr/title/tt0090015/](https://www.imdb.com/Claude_Lanzmannfr/title/tt0090015/)

<sup>10</sup> <https://www.claude-lanzmann.com/en/film/les-dernier-des-injustes>  
[https://en.wikipedia.org/wiki/Eichmann\\_in\\_Jerusalem#Banality\\_of\\_evil](https://en.wikipedia.org/wiki/Eichmann_in_Jerusalem#Banality_of_evil)